

2. Vashhenko I. V. Konfliktologichnyj potencial suddi u poperedzhenni sytuatyvnoi' konfliktnosti pid chas provedennja sudovogo rozgljadu spravy / I. V. Vashhenko, O. P. Zelins'ka // Teoretychni i prykladni problemy psihologii' : zb. nauk. prac' Shidnoukrai'ns'kogo nacional'nogo universytetu imeni Volodymyra Dalja. – Sjevjerodonec'k : Vyd-vo SNU im. V. Dalja, 2018. – № 1 (45). – S. 60–66.
3. Konovalova V. E. Osnovy yuridicheskoy psihologii : uchebnik / V. E. Konovalova, V. Yu. Shepit'ko. – Har'kov : Odissej, 2005. – 352 s.
4. Chernovs'kyj O. K. Jurydyko-psihologichni osoblyvosti rozgljadu kryminal'noi' spravy v sudi pershoi' instancii' : avtoref. dys. ... kand. psyhol. nauk : spec 19.00.06 «Jurydychna psihologija» / Oleksij Kostjantynovyh Chernovs'kyj ; Kyi'vs'kyj nacional'nyj universytet vnutrishnih sprav. – Kyi'v, 2010. – 19 s.

Received February 26, 2018

Revised March 19, 2018

Accepted April 11, 2018

УДК 376(075.8)

DOI10.32626/2227-6246.2018-41.61-69

О. М. Вержиковська
defectologia@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Verzhikhovska O. M. Specific application of emotional stimulation methods when working with children with intellectual disabilities / O. M. Verzhikhovska // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University, G. S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine / scientific editing by S. D. Maksymenko, L. A. Onufrieva. – Issue 41. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2018. – P. 61–69.

O. M. Verzhikhovska. Specific application of emotional stimulation methods when working with children with intellectual disabilities. The article deals with specific application of the methods of emotional stimulation when working with school children with intellectual disabilities. In particular, attention is drawn to the fact that children's educational development

is accompanied by the identification of positive or negative reactions. Positive conditions increase the level of work capacity and general awareness, in children with intellectual disabilities, on the other hand, negative conditions reduce their activity; adversely influence their labor activity and behavior.

Positive emotional tone is supported by quite a variety of incentives that help avoid manifestations of anxiety, mental tension, emotional stress, etc. in children with intellectual disabilities. It is impossible to completely rule out the negative factor, but the means of emotional stimulation mitigate and neutralize it.

The main issue concerning the psychological characteristics of negative emotional states in children with intellectual disabilities is their description and analysis.

Particular attention in the article is drawn to the fact that the correctional teacher should be the bearer of positive emotions, positive mood and states, in particular, it is important that the correctional teacher should not only reveal negative states, which can be found in children with intellectual disabilities in the process of their inclusion in different activities, but should also correctly organize corrective work, taking into account methods and means of emotional stimulation.

The most important part of this article concentrates on the problem regarding the peculiarities, structure and stages of emotional stimulation in children with intellectual disabilities. This method is the most effective when working with children with intellectual disabilities, i. e. it is used in a special school, starting with junior grades.

Key words: children with intellectual disabilities, methods of pedagogical emotional stimulation, methods of emotional stimulation, means of emotional stimulation.

О. М. Вержиховська. Особливості емоційного стимулювання дітей із порушеннями інтелектуального розвитку. У статті описано проблему щодо особливостей емоційного стимулювання дітей із порушеннями інтелектуального розвитку. Зокрема, звертається увага на те, що виховна діяльність дітей супроводжується виявленням позитивних або негативних реакцій. Позитивні стани підвищують у дітей із порушеннями інтелектуального розвитку рівень працездатності, життєдіяльності, а негативні стани знижують активність дитини, її трудову діяльність, поведінку. Позитивний емоційний тон підтримується досить різноманітними стимулами, що сприяють уникненню проявів в учнів із порушеннями інтелектуального розвитку тривожності, психічної напруженості, емоційних стресів тощо. Зовсім знівелювати негативний чинник неможливо, але засоби емоційного стимулювання пом'якшують і нейтралізують його вплив.

Приділено увагу висвітленню питань щодо психологічної характеристики негативних емоційних станів у дітей із порушеннями інтелектуального розвитку, їх опису й аналізу.

Зазначено, що корекційний педагог повинен бути носієм позитивних емоцій, позитивного настрою та станів, зокрема важливо, щоб корекційний педагог не лише виявляв негативні стани, які можуть проявлятися у дітей із порушеннями інтелектуального розвитку в процесі включення їх у різні види діяльності, але й правильно організовував корекційну роботу, враховуючи методи та засоби емоційного стимулювання.

У статті повністю розкрито проблеми щодо особливостей, структури й етапів проведення методики емоційного стимулювання з учнями з порушеннями інтелектуального розвитку. Цей метод є найефективнішим у роботі з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку, саме тому він застосовується у спеціальній школі, розпочинаючи з молодших класів.

Ключові слова: діти з порушеннями інтелектуального розвитку, емоційне стимулювання, методи емоційного стимулювання, засоби емоційного стимулювання.

Постановка проблеми. На сьогодні актуальним і суттєвим залишається питання щодо особливостей емоційного стимулювання дітей із порушеннями інтелектуального розвитку. Зокрема, звертається увага на те, що виховна діяльність дітей супроводжується виявленням позитивних або негативних реакцій. Особливо важливо враховувати у педагогічному процесі те, що діти з порушеннями інтелектуального розвитку мають, окрім первинного порушення (пізнавальної діяльності, активності, інертності нервових процесів), другорядні відхилення у психофізичному розвитку, зокрема своєрідність розвитку особистісної сфери. Отже, діти з порушеннями інтелектуального розвитку можуть неадекватно та негативно сприймати інформацію, що подається. Позитивні стани підвищують у дітей із порушеннями інтелектуального розвитку рівень працездатності, життєдіяльності, а негативні стани знижують активність дитини, її трудову діяльність, поведінку. Позитивний емоційний тон підтримується досить різноманітними стимулами, що сприяють уникненню проявів в учнів із порушеннями інтелектуального розвитку тривожності, психічної напруженості, емоційних стресів тощо. Зовсім знівелювати негативний чинник неможливо, але засоби емоційного стимулювання пом'якшують і нейтралізують його вплив.

Аналіз останніх досліджень. На думку А. С. Белкіна, О. С. Богданова, В. В. Воронкової, І. Г. Єременка, Л. М. Злобіна, В. А. Липи, В. І. Петрова, методи педагогічного емоційного стимулювання розвивають індивідуальність кожного вихованця,

але водночас вони попереджують формування в окремих учнів із порушеннями інтелектуального розвитку таких якостей, як індивідуалізм, егоїзм, егоцентризм, надмірні честолюбні прагнення, зневага до своїх товаришів, до оточуючих людей.

Із цього приводу Г. М. Дульнев, С. Г. Карпенчук, Т. І. Пороцька зазначали, що до характерних особливостей методів емоційного стимулювання школярів із порушеннями інтелектуального розвитку відносять:

➤ емоційне стимулювання повинно спиратися на стимулюючі можливості діяльності учнів із порушеннями інтелектуального розвитку, що слугує меті залучення дітей і підлітків до активної суспільно корисної та педагогічно доцільної діяльності (навчання, праця, різні види ручної праці), а саме педагог впливає на свідомість вихованця безпосередньо, через залучення його до різних видів діяльності, при цьому розвиваються не лише особистісні характеристики дитини, але й формуються уміння довольної поведінки і спілкування;

➤ емоційне стимулювання спрямовується до особистості вихованців не лише зі сторони педагога, але й зі сторони дитячого колективу, при цьому вплив педагога і дитячого колективу не тільки не протидіють один одному, а й, навпаки, стають особливо дієвими у своїй єдності, що впливає на розвиток і стимулювання особистості безпосередньо через вплив на колектив учнів;

➤ методи емоційного стимулювання стають не тільки зовнішніми стимулами, а в своєму розвитку здатні перетворюватися у внутрішні стимули поведінки дітей, стимули суспільно корисної і педагогічно цілеспрямованої їх діяльності, за яких вплив педагога і колективу є не лише зовнішнім стимулом поведінки дітей, адже якщо цим обмежуватись, то дитина, перебуваючи не під впливом педагога і своїх товаришів, легко змогла б набути й негативний досвід, а саме зовнішні стимули сприймаються самими учнями, учнівським колективом, коли діти переконуються в доцільності та справедливості того, що вимагає від них педагог, а їх особисті інтереси і мотиви реалізуються шляхом виконання запропонованих їм видів діяльності та у процесі створення міжособистісних суб'єкт-суб'єктних взаємин у колективі.

Мета статті полягає у теоретико-практичному обґрунтуванні та з'ясуванні питання щодо особливостей використання методики педагогічного емоційного стимулювання у роботі з учнями з порушеннями інтелектуального розвитку.

Виклад основного матеріалу. Емоційне стимулювання спрямоване на емоційну сферу особистості з метою формування сприятливого емоційного стану. В основу педагогічного стимулювання покладається емоційне стимулювання. Одним з основних методів педагогічного впливу в методиці емоційного стимулювання виступає гра.

Гра – один із видів діяльності людини, який виник історично, полягає у наслідуванні дій дорослих і стосунків між ними і виступає засобом всебічного виховання дитини (С. Г. Карпенчук). Для емоційного стимулювання учнів із порушеннями інтелектуального розвитку ми використовуємо такі види ігор:

- творчі ігри (сюжетно-рольові, конструктивні, драматизації);
- ігри за правилами (рухові, хороводні, спортивно-змагальні, настільні).

Зазначимо, що є дидактичні ігри (у процесі навчання) і творчі, педагогічні ігри, що використовуються у вихованні дітей.

Педагогічні творчі ігри можна також поділити на види: тривала гра (довго зберігається уявна ситуація, сюжет, ролі); елементи гри; гра-творчість.

До умов збереження стійкого інтересу до гри учнів із порушеннями інтелектуального розвитку відносять:

- використання умовної ігрової термінології;
- введення романтичних ситуацій;
- використання різних видів педагогічного впливу в ігровій формі (вимога, заохочення, покарання);
- використання елементів змагання.

Змагання – метод стимулювання діяльності, який забезпечує успіх і цілеспрямованість у процесі роботи, відчуття товариства, взаємодопомоги, що реалізується шляхом обліку і порівняння результатів спільної діяльності й заохочення її учасників.

Заохочення – спосіб вираження суспільної позитивної оцінки поведінки і діяльності окремої особистості чи колективу. При впровадженні заохочення слід враховувати його об'єктивність, опору на громадську думку. При цьому слід зважати на вікові, індивідуальні та психофізіологічні особливості учнів із порушеннями інтелектуального розвитку.

Покарання – це такий вплив на особистість, який виражає осуд дій і вчинків, що суперечать нормам суспільної поведінки і спонукають неухильно наслідувати їх.

Види покарань:

- покарання-вправлення (погане чергування карається додатковим);
- покарання-обмеження (обмеження якогось задоволення);
- покарання-осуд (попередження, догана);
- покарання-умовність (арешт у кабінеті);
- покарання-зміна ставлення (тон учителя суворий).

Серед методів морального виховання чільне місце займають методи заохочення і покарання.

Заохочення і покарання – це засоби педагогічного впливу, що стимулюють дітей до самовиховання, здійснення самостійних дій і вчинків.

Заохочення сприяють розвитку впевненості школярів у своїх силах, можливостях, здібностях, тим самим розвиваючи волю і характер учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. Засобами заохочення оцінюються позитивні вчинки у поведінці школярів, отже, заохочення сприяють постійному розвитку позитивних рис особистості учнів.

Покарання – засіб морального виховання, який сприяє подоланню негативних рис поведінки. За допомогою покарань долаються погані звички, негативні риси характеру. Вони сприяють усвідомленню своїх недоліків, їх подоланню і самовихованню. Як заохочення, так і покарання є засобами постійного вдосконалення особистості учня. Якщо засобами заохочення оцінюються позитивні якості, що сприяє їх розвитку, то покарання допомагають розвивати позитивні риси шляхом подолання негативних звичок і дій. У разі застосування покарань учитель повинен указати учневі на шляхи можливого виправлення недоліків. Метод покарання повинен поєднувати вимогливість, чуйність і повагу до особистості учня. Вчитель повинен бути певен, що покараний учень матиме змогу виявити позитивні якості.

У зв'язку з особливостями психічного розвитку учні з порушеннями інтелектуального розвитку можуть неадекватно реагувати на заохочення і покарання. Найскладнішим є застосування покарань, оскільки вони завжди викликають гостру реакцію учня у відповідь на покарання. Ця обставина вимагає обережності й тактовності вчителя при застосуванні покарання як методу виховання.

Привчання і тренування – найтрадиційніші методи виховання. З їх допомогою проходить корекція поведінки дітей, тобто додаткове стимулювання морально цінних учинків і гальмування небажаних проявів шляхом розширення або обмеження прав

і обов'язків учнів, морального впливу на них. Ці методи широко застосовуються у спеціальній школі. Застосування методів, особливо покарання, потребує особливої обережності, чуйності й такту педагогів. Відомо, що не лише особливості розвитку учнів із порушеннями інтелектуального розвитку визначають їх поведінку, а багато що залежить від правильного використання методу заохочення і покарання, від умов виховання учнів із порушеннями інтелектуального розвитку, від системи виховної роботи у школі загалом. В умовах спеціальної школи, в першу чергу, слід пам'ятати про залежність методу заохочення і покарання від єдності вимог педагогічного колективу школи, від майстерності кожного окремого вчителя.

На жаль, у спеціальній школі бувають випадки, коли умови виховання у школі призводять до таких порушень, як невиконання дітьми домашніх завдань, грубість у ставленні до товаришів і вчителів, сварки, запізнення тощо, зокрема, у відповідь на неактовне ставлення вчителя до учня. Ці порушення можуть виникати тоді, коли вчитель терпимо ставиться до цього. Погано підготовлений і неорганізований урок, на якому вчитель не зацікавив дітей до сумісної діяльності, не залучив до роботи усіх учнів, може викликати досить серйозні порушення дисципліни. Одні й ті ж учні з порушеннями інтелектуального розвитку можуть поводитися по-різному в різних вчителів і навіть в одного і того ж вчителя.

Спостереження показують, що у спеціальній школі досить часто, на жаль, уроки бувають одноманітні й нецікаві. Саме на таких уроках і виникають порушення дисципліни і зниження працездатності учнів із порушеннями інтелектуального розвитку. Бувають випадки, коли на деяких уроках учні систематично порушують дисципліну – це наслідок відсутності чіткості й порядку в роботі. Учні звикають до невимогливості вчителя і досить одного необережного зауваження, щоб поведінка учнів на уроці стала незадовільною.

До умов застосування методів заохочень до учнів із порушеннями інтелектуального розвитку можна віднести:

- заохочення слід застосовувати з іншими виховними засобами;
- у школі слід мати чітку, продуману систему заохочень для виховання позитивних якостей у поведінці учнів із порушеннями інтелектуального розвитку з різними рисами поведінки, при цьому визначити умови використання заохочень;

➤ при заохоченнях використовують індивідуальний підхід, ураховують особливості поведінки кожного учня з порушеннями інтелектуального розвитку;

➤ при використанні заохочень ураховують вікові особливості учнів із порушеннями інтелектуального розвитку, деякі види заохочень характерні для всіх вікових груп, а окремі виявляються ефективними лише стосовно молодших чи старших учнів;

➤ заохочення виховують не лише одного учня з порушеннями інтелектуального розвитку, але й колектив, тому необхідно правильно застосовувати заохочення;

➤ ефективність заохочень залежить від педагогічної майстерності корекційного педагога та вихователя, їх такту та знання учнів із порушеннями інтелектуального розвитку;

➤ потрібно розвивати в учнів із порушеннями інтелектуального розвитку почуття відповідальності одного перед одним.

До умов застосування методів покарань до учнів із порушеннями інтелектуального розвитку можна віднести:

➤ покараннями у спеціальній школі не можна зловживати, вони можуть застосовуватись лише у словесній формі;

➤ покарання повинні мати характер засудження негативних учинків, що дає змогу дітям зрозуміти свої помилки, виявити позитивні можливості, які мають учні з порушеннями інтелектуального розвитку, для поліпшення власної поведінки;

➤ покарання повинні сприяти розвитку позитивних рис особистості учнів із порушеннями інтелектуального розвитку.

Висновки та перспективні напрямки дослідження. Вивчення вищезазначених методологічних і теоретико-практичних досліджень показало, що методика емоційного стимулювання використовується на перших етапах формування особистості учнів із порушеннями інтелектуального розвитку. Цей метод є найефективнішим у роботі з дітьми, саме тому він застосовується у спеціальній школі, розпочинаючи з молодших класів. Педагог може сам ураховувати вікові, індивідуальні та психофізіологічні особливості дітей, установлювати зміст, обсяг і форму подачі їм необхідної мовленнєвої інформації.

Список використаних джерел

1. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навч. посіб. / С. Г. Карпенчук. – К. : Вища школа, 1997. – 304 с.
2. Липа В. А. Основы коррекционной педагогики : учеб. пособие. / В. А. Липа. – Донецк : Лебидь, 2002. – 327 с.

3. Пороцкая Т. И. Работа воспитателя вспомогательной школы. Из опыта работы : кн. для воспитателя / Т. И. Пороцкая. – М. : Просвещение, 1984. – 176 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Karpenchuk S. H. Teorija i metodyka vyhovannja : navch. posib. / S. H. Karpenchuk. – K. : Vyshha shkola, 1997. – 304 s.
2. Lipa V. A. Osnovy korrekcionnoj pedagogiki : ucheb. posob. / V. A. Lipa. – Doneck : Lebid', 2002. – 327 s.
3. Porockaja T. I. Rabota vospitatelja vspomogatel'noj shkoly. Iz opyta raboty : kn. dlja vospitatelja / T. I. Porockaja. – M. : Prosveshhenie, 1984. – 176 s.

Received March 7, 2018

Revised March 29, 2018

Accepted April 25, 2018

УДК 159.923

DOI10.32626/2227-6246.2018-41.69-78

I. А. Гуляс

inehulias@ukr.net

ЖИТТЄВИЙ УСПІХ ЯК СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Hulias I. A. Life success as a socio-psychological phenomenon / I. A. Hulias // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University, G. S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine / scientific editing by S. D. Maksymenko, L. A. Onufrieva. – Issue 41. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2018. – P. 69–78.

I. A. Hulias. Life success as a socio-psychological phenomenon. The concept of «life success» in the socio-psychological aspect is substantiated.

It is found that the problem of life success is controversial, as evidenced by a number of approaches to its interpretation, and, perhaps, curiosity as well. Conditions of achievement of life success and factors affecting it are considered.

It is noted that success and the social nature of man, the successful structuring of his psychological space and time are closely connected. In order to succeed, the personality must be included in the society and be separated from it. Then the personality will be able to join a professional group, to feel as a whole and at the same time to stand out, become visible,